

Đổi mới cơ chế tự chủ của các đơn vị sự nghiệp công lập

Nguyễn Thùy Linh, Nguyễn Thị Mai Hương

Vụ Hành chính sự nghiệp, Bộ Tài chính

Trước yêu cầu của công cuộc đổi mới và hoàn thiện thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa theo tinh thần các Nghị quyết của Đảng, của Quốc hội, Chính phủ đã chỉ đạo triển khai nhiều chương trình cải cách hành chính như cải cách thể chế, cải cách bộ máy... trong đó cải cách cơ chế quản lý tài chính đối với các đơn vị sự nghiệp công lập (SNCL) được coi là bước đột phá. Trong giai đoạn 2017-2020, chủ trương đổi mới cơ chế tự chủ của các đơn vị SNCL sẽ tiếp tục được đẩy mạnh và cụ thể hóa hơn nữa.

Khẳng định hướng đi đúng

Trong 10 năm trở lại đây, Nhà nước đã ban hành nhiều văn bản có giá trị pháp lý cao về cải cách cơ chế quản lý tài chính. Trong đó tiêu biểu là Nghị định số 115/2005/NĐ-CP ngày 5/9/2005 quy định cơ chế tự chủ, tự chịu trách nhiệm của tổ chức khoa học và công nghệ (KH&CN) công lập (Nghị định 115); Nghị định số 43/2006/NĐ-CP ngày 25/4/2006 quy định quyền tự chủ, tự chịu trách nhiệm về thực hiện nhiệm vụ, tổ chức bộ máy, biên chế và tài chính đối với đơn vị SNCL (Nghị định 43). Trong đó có các quy định tự chủ về khoản thu, mức thu; huy động vốn; sử dụng nguồn tài chính; xây dựng quy chế chi tiêu nội bộ; sử dụng kết quả hoạt động tài chính... Nhờ đó về cơ bản, các đơn vị SNCL nói chung và các tổ chức KH&CN công lập nói riêng đã được phân cấp trong việc sử dụng biên chế,

lao động, sắp xếp lại bộ máy tổ chức, công việc và nguồn lực tài chính để hoàn thành nhiệm vụ được giao. Các cơ chế mới này cũng giúp phát huy mọi khả năng của đơn vị để cung cấp dịch vụ có chất lượng, đảm bảo tính công khai, minh bạch, gắn chất lượng, hiệu quả công việc với thu nhập của người lao động.

Theo báo cáo chưa đầy đủ của các bộ, cơ quan trung ương và địa phương, đến năm 2015, cả nước có 30.228 đơn vị SNCL đã được giao tự chủ tài chính, gồm: 1.114 đơn vị sự nghiệp tự đảm bảo chi phí hoạt động (3,7%), tăng 322 đơn vị so với năm 2006; 10.827 đơn vị sự nghiệp đảm bảo một phần chi phí hoạt động (35,8%), tăng 1.411 đơn vị so với năm 2006; 18.287 đơn vị sự nghiệp do ngân sách nhà nước (NSNN) đảm bảo toàn bộ chi phí hoạt động (60,5%), tăng 5.876 đơn vị so với năm 2006. Số thu

sự nghiệp của các đơn vị SNCL luôn theo hướng năm sau cao hơn năm trước, chủ yếu do mở rộng hoạt động sự nghiệp, tăng quy mô và đa dạng hoá việc cung cấp dịch vụ cho xã hội.

Trong lĩnh vực KH&CN, tính đến hết năm 2014, đã có 488/642 tổ chức KH&CN công lập được phê duyệt Đề án thực hiện cơ chế tự chủ, tự chịu trách nhiệm theo Nghị định 115, trong đó 295 tổ chức tự trang trải kinh phí hoạt động thường xuyên và 193 tổ chức KH&CN hoạt động trong lĩnh vực nghiên cứu cơ bản, nghiên cứu chiến lược, chính sách, nghiên cứu định mức kinh tế - kỹ thuật chuyên ngành, phục vụ quản lý nhà nước được NSNN tiếp tục hỗ trợ kinh phí hoạt động thường xuyên theo phương thức khoán. Thông qua việc thực hiện Nghị định 115, nhiều tổ chức KH&CN đã chuyển đổi mô hình hoạt động thành công, nâng cao

Cơ chế mới giúp các nhà khoa học phát huy tốt hơn năng lực sáng tạo

doanh thu và mức thu nhập bình quân đầu người; tự chủ về quản lý tổ chức và nhân lực; tự chủ về hợp tác quốc tế...

Nhìn chung, kết quả thực hiện cơ chế tự chủ tài chính đối với đơn vị SNCL cho thấy đây là một chủ trương, chính sách đúng đắn, phù hợp với yêu cầu của công cuộc đổi mới và hoàn thiện thể chế kinh tế thị trường theo định hướng xã hội chủ nghĩa mà các Nghị quyết của Đảng, Quốc hội đã đề ra.

Tiếp tục định hướng đổi mới

Nhằm khắc phục một số tồn tại, hạn chế phát sinh sau hơn 10 năm thực hiện Nghị định 43, Nghị định 115..., đồng thời từng bước hoàn thiện thể chế pháp luật về dịch vụ sự nghiệp công và cơ chế hoạt động của đơn vị SNCL, đáp ứng yêu cầu đổi mới, phát triển trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa; thúc đẩy xã hội hoá đối các hoạt động dịch

vụ sự nghiệp công, đáp ứng nhu cầu ngày càng cao của xã hội; Bộ Tài chính đã chủ trì soạn thảo và trình Chính phủ ban hành Nghị định số 16/2015/NĐ-CP ngày 14/2/2015 quy định cơ chế tự chủ của đơn vị SNCL (Nghị định 16).

Nghị định 16 quy định khung pháp lý về cơ chế tự chủ của đơn vị SNCL trong thực hiện nhiệm vụ, tổ chức bộ máy và nhân sự; tự chủ về tài chính; về giá, phí và lộ trình tính giá dịch vụ sự nghiệp công sử dụng NSNN; danh mục dịch vụ sự nghiệp công sử dụng NSNN; đổi mới cơ cấu và phương thức đầu tư của NSNN; trách nhiệm của các bộ, ngành, địa phương và trách nhiệm của thủ trưởng đơn vị SNCL...

Để triển khai thực hiện kịp thời, thống nhất, đồng bộ và toàn diện các quy định tại Nghị định 16, Bộ Tài chính đã trình Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 695/QĐ-TTg ngày 21/5/2015 về Kế hoạch triển khai

thực hiện Nghị định 16 (Quyết định 695), trong đó quy định cụ thể trách nhiệm của các bộ, cơ quan trung ương, UBND các tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương trong việc tổ chức quán triệt thực hiện, tuyên truyền, phổ biến Nghị định 16; xây dựng, ban hành các văn bản quy phạm pháp luật để triển khai thực hiện Nghị định 16; thực hiện nghiêm các nhiệm vụ quản lý nhà nước đối với dịch vụ sự nghiệp công và đơn vị SNCL.

Đến hết năm 2016, đa số các bộ, cơ quan trung ương và các địa phương đã tích cực triển khai thực hiện các nhiệm vụ được giao theo Nghị định 16 và Quyết định 695; một số bộ, địa phương đã xây dựng kế hoạch triển khai phân công cụ thể đầu mối chịu trách nhiệm thực hiện nội dung, nhiệm vụ. Các bộ được giao chủ trì đã xây dựng dự thảo nghị định quy định cơ chế tự chủ trong từng lĩnh vực; xây dựng danh mục dịch vụ sự nghiệp công sử dụng NSNN, quy hoạch mạng lưới các đơn vị SNCL trực thuộc, lấy ý kiến các bộ liên quan để trình Chính phủ ban hành. Đến nay, Chính phủ đã ban hành 2/7 nghị định, trong đó có Nghị định số 54/2016/NĐ-CP quy định cơ chế tự chủ của tổ chức KH&CN công lập do Bộ KH&CN chủ trì soạn thảo.

Khuyến nghị, đề xuất

Trong giai đoạn 2017-2020, để tiếp tục cụ thể hóa các chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước về đổi mới cơ chế hoạt động của các đơn vị SNCL một cách có hiệu quả và tích cực hơn, cần tập trung triển khai thực hiện các công việc sau:

- Tổ chức thực hiện thống nhất, đồng bộ và toàn diện các quy định của Nghị định 16.

- Về đổi mới tổ chức, hoạt động, nâng cao quyền tự chủ: Gắn cơ chế hoạt động của các đơn vị cung ứng dịch vụ SNCL với việc giao quyền tự chủ, tự chịu trách nhiệm cao hơn, cụ thể hơn về thực hiện nhiệm vụ, tổ chức bộ máy, biên chế; xây dựng và ban hành tiêu thức, phương pháp đánh giá kết quả sử dụng kinh phí gắn với kết quả thực hiện nhiệm vụ và chất lượng hoạt động sự nghiệp của đơn vị SNCL.

- Xây dựng và hoàn chỉnh quy hoạch phát triển đầy đủ các đơn vị cung ứng dịch vụ sự nghiệp công trên cơ sở chiến lược phát triển ngành, lĩnh vực sự nghiệp, quy hoạch đất đai; có chính sách khuyến khích ưu đãi cao hơn đối với các đơn vị cung cấp dịch vụ sự nghiệp công ở vùng sâu, vùng xa.

- Hoàn chỉnh hệ thống chính sách khuyến khích, tạo điều kiện và thúc đẩy các đơn vị SNCL hoạt động có hiệu quả, nhanh chóng chuyển sang hoạt động theo nguyên tắc tự đảm bảo kinh phí hoạt động thường xuyên, không phải nhận kinh phí hỗ trợ từ NSNN.

- Sắp xếp lại đối với những đơn vị cung cấp dịch vụ sự nghiệp công không có vai trò thiết yếu, những đơn vị cung cấp các sản phẩm dịch vụ (khi đã được các thành phần kinh tế khác cung cấp đáp ứng cơ bản nhu cầu xã hội) hoạt động không hiệu quả, không đạt được mục tiêu đặt ra, chất lượng sút kém liên tục, thường xuyên thua lỗ; đồng thời có chính

sách đảm bảo quyền lợi chính đáng đối với cán bộ, viên chức trong đơn vị.

- Nhà nước tập trung đầu tư đối với các lĩnh vực sự nghiệp công trọng yếu phù hợp với khả năng của NSNN và thực hiện cơ cấu lại chi NSNN đối với từng lĩnh vực cung cấp dịch vụ sự nghiệp công.

- Đổi mới cơ chế tính giá dịch vụ sự nghiệp công.

- Hoàn thiện khuôn khổ pháp lý và phân loại danh mục dịch vụ sự nghiệp công theo hướng: đối với loại dịch vụ sự nghiệp công sử dụng NSNN, Nhà nước ban hành danh mục, quy định lộ trình tính giá dịch vụ phù hợp với khả năng của NSNN và thu nhập của người dân; đối với loại dịch vụ sự nghiệp công không sử dụng kinh phí NSNN, đơn vị tự xác định giá theo nguyên tắc thị trường, Nhà nước sẽ hỗ trợ trực tiếp cho các đối tượng chính sách phù hợp với lộ trình giá dịch vụ sự nghiệp công.

Trong lĩnh vực KH&CN, bên cạnh các nội dung nêu trên, để thực hiện có hiệu quả các giải pháp về đổi mới cơ chế hoạt động của các tổ chức KH&CN công lập, cần tập trung triển khai thực hiện như sau:

- Ban hành các văn bản hướng dẫn việc triển khai thực hiện Nghị định số 54/2016/NĐ-CP của Chính phủ quy định chế độ tự chủ của tổ chức KH&CN công lập; kịp thời điều chỉnh, bổ sung các quy định cho phù hợp với thực tế tạo điều kiện cho đơn vị thực hiện đầy đủ quyền tự chủ gắn với tự chịu trách nhiệm.

- Rà soát giảm số lượng các tổ chức KH&CN được nhận kinh phí hoạt động thường xuyên từ NSNN; kiên quyết chuyển sang thực hiện cơ chế tự chủ đối với những tổ chức KH&CN có đủ điều kiện. Từng bước chuyển việc bố trí kinh phí hoạt động thường xuyên sang việc thực hiện phương thức Nhà nước đặt hàng, giao nhiệm vụ nghiên cứu và kinh phí thực hiện nhiệm vụ đối với hoạt động KH&CN. Đối với tổ chức nghiên cứu ứng dụng có lộ trình giảm chi thường xuyên từ NSNN.

- Xây dựng các định mức kinh tế - kỹ thuật, nhân công và tài chính làm căn cứ cho phân bổ NSNN cho các đơn vị sự nghiệp KH&CN, để tài KH&CN, làm cơ sở thực hiện phương thức lập dự toán ngân sách và phân bổ dự toán ngân sách cho các cơ quan, đơn vị theo kết quả đầu ra.

Kết luận

Để thực hiện có kết quả các yêu cầu đổi mới nêu trên, bên cạnh sự quyết tâm của Chính phủ, sự chủ động đề xuất của Bộ Tài chính, cần có sự tham gia tích cực của các bộ quản lý ngành, địa phương, các đơn vị sự nghiệp trong việc tham mưu, đề xuất ban hành các biện pháp thực hiện cụ thể nhằm tạo chuyển biến về tư tưởng, nâng cao nhận thức của xã hội về sự cần thiết, tính cấp bách của việc đổi mới cơ chế hoạt động của các đơn vị SNCL nói chung và các tổ chức KH&CN nói riêng. ✍